

III. HAFTA

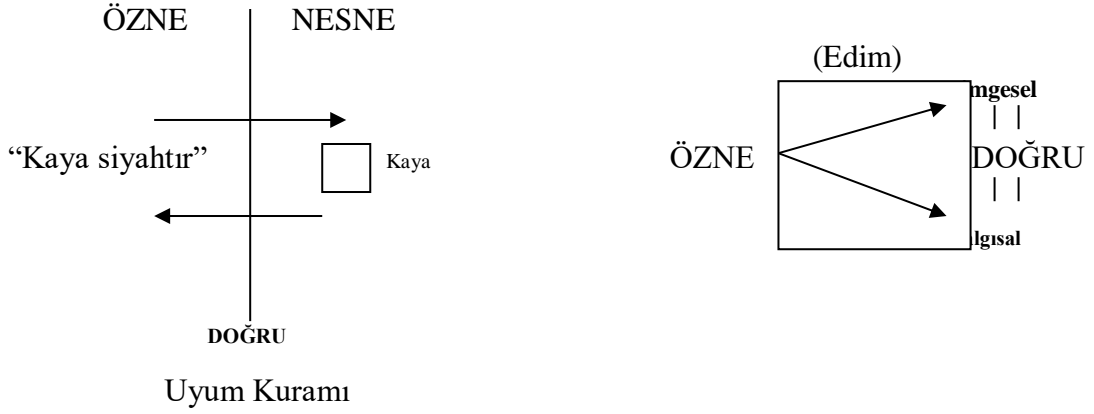
III. *Hafta tartışma metinleri:* Husserl. Philosophy as Rigorous Science Husserl. The Idea of Phenomenology

Husserl, dilbilimsel yönelimin daha az özgün, algısal yönelimin de daha temel ve özgün olduğunu düşünmektedir. Algısal yönelimler, temellendirici yönelimlerdir. X'in Y üzerine temellenmesi demek, X'in basit bir biçimde Y'den türetilmesi anlamına gelmez. Bu, 'Y, X'ten bağımsız değildir' anlamına gelir. Bu tür temellendirme, yüklem öncesi bir temellendirme değildir. Dünya ile önce yönelimsel bir önermeyi gerektirecek şekilde değil, algısal olarak ilişki kurarız. Dünyaya ilişkin algısal yönelimimiz, dilsel yönelimin kökenidir. Dünyaya ilişkin algısalılık, dünya ile kurulan dilsel ilişkiden önce gelir. Dilsel öğelere ilişkin deneyim kavramı, Husserl'in, bütün anlamı ve felsefeyi dilsel yapılara indirgeyen filozoflara eleştirisidir. Ona göre, bu, entelektüalist bir soyutlama çabasıdır. Algının nasıl öncülük ettiğinin kavranamaması, dünyanın linguistik öğelerle nasıl bağlantılı olduğunu anlamamızı olanaksızlaştırır. Anlamlandırma ve anlamlandırılan nesneye ulaşma ayrılmalıdır. (Anlama ulaşan yol ve dilsel anlam ayrıdır) Dil öncesi bilişsel öğeleri ve tanımlamanın dil öncesi sentezini yadsımak, bütün kavrayışların sadece dilsel öğelerde açıklanabilir olduğunu iddia etmek, ilk olarak dili kullananların dili nasıl nasıl öğrendiklerini açıklamalarını olanaksızlaştırır. Dünya ile algısal, imgesel ve dilsel olarak karşılaşmamız temeldir. Dilsel öğeler ile algısal öğelerin bağıllığı ve sürekliliği önem taşır. Bu, dilin işlevini yadsıyan bir tutum değildir.

Bu yaklaşım, özne'nin iç dünyasından nasıl çıkıp nesne ile bağlantı kurduğunu açıklama çabasıdır.

O anda algısal alanda bulunmayan bir nesne hakkındaki önermeler simgeseldirler; ancak, bunların da yönelimsel nesnelere vardır. Verilmişlikleri simgeseldir. Anlamlandırıcı edim ile onun fiziksel olarak doldurulması, yönelinen nesnenin fiziksel olarak bulunması ya da bulunmaması ile ilgilidir. Bu durum, yönelimselliğin nesneden bağımsız olması ile ilişkili değildir. Yönelimsel nesne ile gerçek nesne farklıdır. Verilmiş olan, yönelimsel nesnedir. Yönelimsel nesnenin belli bir biçimde verilmişliği söz konusudur. Nesnenin varlığı, nesnel bir niteliğe sahiptir; ancak, bu kendinde-şey değildir. Deneyimimizin bilinmeyen temeli söz konusu değildir. Nesne, fiziksel varlığı ile simgesel yönelimi de doldurur. Varlık, algısal verilmişlikte kendini sunar. Nesnenin bize verilmişliği içinde bilinç-nesne ilişkisi incelenebilir. Edimin maddesi ve niteliğine ek olarak nesnenin verilme biçimi de önem

taşımaktadır. Yönelimselliğin dolu ya da boş olması, bilginin doğrulama-kanıtlama boyutları ile ilgilidir. Bir şeyi öne sürmek, sadece yönelimimiz doldurulduğunda onaylanan postüllara dayanır. Bu durum, bilginin oluşumuna ilişkin bir sentezdir. Doğru, verilen ile anlamlandırmanın özdeşliğidir. Örtüşmenin sentezi söz konusudur. İki farklı edimde yönelmişliğin örtüşmesi –bilinç ile nesnenin örtüşmesi değil(uyum kuramı değil)- iki farklı edimin aynı edimde örtüşmesi söz konusudur. Bu, farklı bir doğruluk kuramıdır. Birbirine örtüşme, iki yönelim arasındaki örtüşmedir; iki farklı ontolojik alan arasındaki örtüşme değildir.

Özne'nin Nesne'yi nasıl deneyimlediğine ilişkin derin problem, felsefe tarihi içerisinde çeşitli filozoflarca irdelenmiştir. Husserl'in görüngübilimi bu soruna ilişkin önemli bir boyuttur.

Sıradan kavrayışımızda, Özne-Nesne ilişkisi dışsal bir ilişkidir. Deneyim ise içsel bir ilişkidir. Bunun bütünlüğü nasıl sağlanmaktadır? Özne-Nesne ilişkisinde, nesne, sezgisel(dolaysız) olarak verilmişse, onu bir şey olarak anlamlandırarak ona yöneldiğimizde, bilgi, verilen ile yönelinen arasındaki sentez ya da özdeşlik olarak nitelendirilir. Doğru ise, anlamlandırma ile verilen arasındaki özdeşliktir. Yönelim ile örtüşmenin sentezi arasındaki ilişkide iki farklı edimden söz edilmektedir:

- Boş(simgesel) edim
 - Sezgisel edim
- } Bunların örtüşmesinden dolayı bilgi ve doğru olanaklı hale gelmektedir. Bu, iki yönelim arasında bir örtüşmedir.

Görüngübilime kadar, felsefe, zihnin kavramları ile ilgilenirken, şimdi deneyimin kavramlarından bahsetmektedir. Deneyimin doğası, deneyen ve denenen arasında bir bütünlük kurma çabasından doğar. Deneyim, klasik anlamda nesnelere algılamakla sınırlı değildir; bu, deneyimin sadece bir boyutudur. Yönelimselliğin en önemli unsuru, yönelimselliğin fiziksel

nesnelere bağımsız olmasıdır. Deneyim kavramı olabildiğince açıktır. Yönelimsel nesnenin fiziksel olması zorunlu değildir; halisünasyonlar, hayaller de yönelimsel nesnelere içerir.

“Matematiksel doğrular söz konusu olduğunda, doğru, iki edimin örtüşmesi sonucu ortaya çıkmaktadır(simgesel yönelim ile sezgisel yönelim örtüşüğünde)” görüşü geçerli midir? Husserl, doğruyu bilgi ile ilintili kılmaktadır. Ancak, olgusal bilginin doğası ile değil, bilginin kendisinin olanağı ile ilgilenmektedir. “Herhangi bir önerim, o gerçek olarak değil sezgisel olarak doldurulabildiği müddetçe doğrudur.” Bu bağlamda “kanıt” kavramını öne sürer. *İnanç, “kanıt” bağlamında “doğru” olabilir. İnancın kesinliğini ne sağlar? Bu kesinlik gizemli bir duyguya mı bağlıdır? Husserl için doğrunun ölçütü kişisel ve yanılmayan duygular mıdır?* Bu soruların yanıtı ‘HAYIR’dır. Bu, rölativizme yol açacaktır. Doğru ve bilgi ortaksa, kişisel bir duygu ile sınırlı ölçüt sorun yaratacaktır. Eğer, herhangi bir filozof kesinliği duygulara dayandırıyor ve böyle bir ölçüt arıyorsa, doğrunun tanımını olanaksız hale gelecek, bir referans bulunamayacaktır. Husserl, doğruluğun ölçütü olacak “kanıt ilişkisi” için, ideal ya da kusursuz bir sentez(simgesel yönelimi dolduracak)den söz eder. Husserl’in ‘kanıt’ kavramı, öznenin kişisel düşüncelerine mutlaklık sağlayan, onları dokunulmaz kılan bir düşünce değildir. ‘Kanıt’ kavramı, öznelarası bir geçerliliğe sahip olmalıdır. O halde *“yanlış”ın yeri nerededir?* Yanlışın olanaklı olması da deneyimsel algının parçasıdır; fakat kanıt bulma çabasını sıfırlamaz. Bir kanıtı ortadan kaldıracak şey daha güçlü bir kanıttır. Kanıt, yönelimsel nesnenin orjinal ve optimal olarak verilmesidir; diğer taraftan kanıt, iki edimin örtüşmesinden doğan sentezin sonucudur.

- 1-) Açıklık olarak doğru (ontolojik)
- 2-) Kesinlik olarak doğru

Bilgi, yargılarla ilgilidir. Sezgiden soyutlandığında işe yaramaz. Sezginin işlevi sayesinde bilgi kazanırız ve bilginin yeri yargıdadır. Simgesel yönelim, sezgisel olanla doldurulduğunda, nesne yönelindiği biçimiyle bize tümüyle verilmiş sayılır. Ancak, bu, sık karşılaşılan bir durum değildir. Nesne, fiziksel olarak perspektifsel olarak bize verilir. Fiziksel nesnelere ilişkin bilgimiz, aslında yönelimle nesnenin verilmesi arasındaki örtüşmemizlikle ortaya çıkar. Nesneyi fiziksel bütünlüğü ile algılama şansımız yoktur; ancak, yönelimsel nesne olduğu gibi algılanır. Simgesel edim ile sezgisel edim tam olarak örtüşmeyebilir. Bu örtüşmeme, sadece perspektifte görülene yönelmek anlamına gelmez, daima tek ve aynı nesneye yönelim söz konusudur(perspektifsel olarak “kitap”ın sadece belli bir görüntüsünü

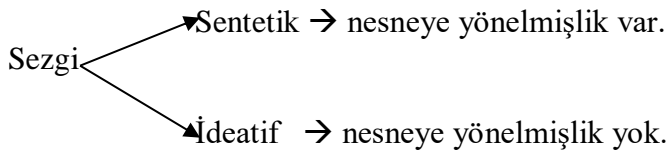
algılarız, fakat yönelimimiz “kitap” bütünlüğüdür). Algısal olarak nesne ile karşılaşma, daima eksiktir. İki türlü kanıt vardır:

- 1-) Tam tüketilmiş (apodeiktik/kesin) kanıt
- 2-) Eksik kanıt

Nesnenin türüne göre, nesnenin görüntüsünün farklı biçimleri vardır. Fiziksel nesnelerin perspektifsel olarak verilmeleri, zihnin sınırlı, yitimli, yetersiz olması ile ilgili değildir; nesneden kaynaklanır. Tanrı bile, fiziksel nesnelere aslında perspektifsel olarak algılayan bir varlık olmalıdır; aksi halde, fiziksel nesne, fiziksel nesne olarak ortadan kalkmaktadır. Nesnenin optimal olarak verilmesi, nesneye ilişkin zengin bilgi kaynağı olabilmesidir. Husserl, iki tür nesne ayrımları:

- i) Reel nesne
- ii) Kategorik/ideal nesne

Basit yönelimlere dayandırılmış, onlarda temellendirilmiş, daha karmaşık kategorik yönelimler de vardır. Basit yönelimden daha karmaşık yönetime gidiş, algıdan uslamaya gidiştir. Yargı, nesneye ilişkin fiziksel dünyada bir varoluşa sahip değildir; onu aşan bir şeye sahiptir. Nesneye algısal olarak yönelmişliğimizde, onu belirleyen tüm özellikleri ile verilmişliği içerisinde, yargıya konu olan tek özelliklerin hiçbiri öne çıkarılmamaktadır. *Yargı, kategorik bir sezgi ile doldurulmakta mıdır? Algısal olarak düşündüğümüzde, yönelmişliğimizin duyumsal birkarşılığı vardır. Kategorik sezginin orjinal verilmişliğin dışındaki karşılığı nedir?*

“Kitap masanın üzerindedir” dediğinde, kitabı aşan bir nesneden söz edilmektedir. Bunun tersine düşünsel/özsel edimde ise ‘ben’, evrensel olanı tikel ve bireysel olandan soyutlayarak kavrarım ve somut nesneden uzaklaşırım. Yönelimsel nesnem somut olarak ortada durmaktadır. Husserl’in deneyim kavramı, empirik deneyimden daha geniştir. Düşüncenin kavramlarından deneyimin kavramlarına geçiş söz konusudur. Empiristlerin deneyim kavramından daha geniş boyutları da içeren bir deneyim kavramı ortaya koymaktadır.

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I